

УДК 519.866:[339.54:005.521](510+477+061.1ЄС)

JEL Classification: C82, F21, F59, Q55

Doi: 10.31767/ su.2(101)2023.02.03

І. О. Давидова,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри,

E-mail: i.davydova@khai.edu

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6411-1461>;**А. В. Артьомова,**

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри,

E-mail: a.artymova@khai.edu

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6761-2066>;**І. С. Уварова,**

кандидат економічних наук,

доцент кафедри,

E-mail: i.s.uvarova@khai.edu

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6808-8449>;

кафедра економіки, маркетингу

та міжнародних економічних відносин,

Харківський національний аерокосмічний

університет ім. М. Є. Жуковського "ХАІ"

Українсько-китайські економічні відносини в контексті відносин ЄС – КНР: перспективи післявоєнного розвитку

У статті подано результати комплексного аналізу українсько-китайських економічних відносин з акцентом на перспективах повоєнного розвитку в рамках приєднання України до ЄС. Розглянуто процес повоєнного відновлення Європи після 1945 року, підкреслено значну роль плану Маршалла у стимулюванні економічного відродження.

Досліджено динаміку торговельно-економічних відносин між Україною та Китаєм за період 2013–2021 роки, проаналізовано тенденції експорту-імпорту та вплив зовнішніх факторів. Висвітлено помітні зміни у двосторонній торгівлі, що відбулися протягом цього періоду та відображали посилення економічних зв'язків між країнами. Український експорт до Китаю стабільно зростає завдяки попиту на сільськогосподарську продукцію, метали та іншу сировину. Так само зростала частка китайського експорту в загальному торговому портфелі України, що вказувало на зміцнення торгових відносин до початку війни. Крім того, досліджено торговельні відносини між Європейським Союзом (ЄС) і Китаєм і визначено можливості для України стати стратегічним торговельним вузлом. Стаття дає змогу зрозуміти засади українсько-китайського економічного співробітництва, висвітлює виклики, з якими воно стикається, та дає уявлення про потенційні шляхи майбутнього розвитку.

Через відсутність офіційної статистики за 2022 рік та з огляду на стратегічну мету – вступ України до ЄС запропоновано розглянути майбутні українсько-китайські відносини крізь призму торговельних відносин ЄС – КНР. ЄС є значним експортером до Китаю, постачаючи широкий спектр товарів – машини, обладнання, транспортні засоби, хімікати, фармацевтичні препарати та сільськогосподарську продукцію. Традиційними великими експортерами до Китаю є такі країни ЄС, як Німеччина, Франція та Нідерланди.

Результати регресійного аналізу з використанням гравітаційної моделі показують, що розмір економіки, географічна відстань і відкритість торгівлі є важливими факторами впливу на двосторонні торговельні потоки між ЄС і Китаєм. Зростання ВВП обох партнерів сприяє збільшенню обсягів торгівлі між ними. Водночас існують такі проблеми, як торговельний дисбаланс, дотримання прав людини та вплив на відносини між ЄС і Китаєм ініціативи "Один пояс, один шлях".

Ключові слова: післявоєнне відновлення, двосторонні економічні відносини, Україна, ЄС, Китай, експорт, імпорт, торговельний баланс, структура торгівлі, гравітаційна модель.

Постановка проблеми. Україна та Китайська Народна Республіка (КНР) мають вагомий по-

тенціал для розвитку плідних двосторонніх економічних відносин. У довоєнний період зовнішньоторговельний обіг становив близько 11 мільярдів доларів США на рік, що робить Китай одним із

© І. О. Давидова, А. В. Артьомова, І. С. Уварова, 2023

найбільших торговельних партнерів України у світі [1]. Одним із ключових напрямів співпраці між Україною та Китаєм є енергетичний сектор. Крім того, країни активно взаємодіяли у галузях транспорту й інфраструктури [1]. Україна залишається важливим постачальником зернових, соняшникової олії, металів та інших сировинних матеріалів, а також залучає китайські інвестиції у сферу виробництва.

Перемога України у війні поставить перед вченими-економістами важливі завдання щодо відбудови двосторонніх економічних відносин та розроблення шляхів інтенсифікації економічного співробітництва з КНР з урахуванням низки факторів. При цьому слід зважати на загальну парадигму відносин Європейський Союз – Китай, оскільки саме в рамках єдиної економічної системи ЄС Україна реалізовуватиме свою довготермінову економічну стратегію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема українсько-китайських торговельно-економічних відносин займає належне місце у системі економічних досліджень в Україні. У різні роки висвітленням цієї проблематики займалися М. Алексієнко, В. Левківський, З. Макогін, Н. Мешко, Л. Українець, А. Філіпенко, М. Флейчук, О. Шевчук, С. Якубовський та ін. Більшість робіт загаданих авторів фокусується на пострадянській довоєнній парадигмі українсько-китайських економічних відносин із виявленням таких проблем, як відсутність цивілізаційної єдності, географічна віддаленість, відмінності формування політичної системи тощо [4–7].

На нашу думку, подальші дослідження українсько-китайських економічних відносин мають спиратися на припущення щодо особливостей післявоєнного відновлення України [11, с. 106], переформатування всієї системи національного господарства, а також на перспективи розвитку українсько-китайських відносин у площині за-

гальної економічної політики ЄС щодо КНР. Крім того, Китай може відігравати значну роль у післявоєнній відбудові України, а для цього варто мати методологічну основу такої співпраці.

Матеріали і методи досліджень. У дослідженні використовуються дані Державної служби статистики України, Євростату, Посольства України в КНР, монографії, наукові статті європейських, китайських та українських учених, автореферати дисертацій, при цьому застосовано загальнонаукові (аналізу і синтезу, індукції і дедукції, аналогій, порівняльний, історичний), математичні та статистичні методи.

Виклад основного матеріалу. Відновлення економічних відносин після війни має стати вирішальним кроком у розбудові стабільного та процвітаючого національного господарства. На нашу думку, загальна система відновлення економічних відносин країни в післявоєнний час може складатися із таких елементів (рис. 1).

Найголовнішим завданням для урядів країн, що відновлюють післявоєнні економічні відносини, є усунення торгових бар'єрів, таких як мита або квоти, що можуть утруднювати економічну співпрацю та сповільнювати процес відновлення. Прибирання цих бар'єрів сприятиме активізації економічних відносин, підтримці інвестицій та зростання двостороннього товарообігу. Також критично важливим є відновлення української інфраструктури – підприємств, доріг, мостів та портів, серйозно пошкоджених під час війни, що сприятиме торгівлі, надходженню інвестицій та підтримці економічного зростання української економіки.

Залучення інвестицій із КНР до України є важливим і складним завданням. Уряди країн можуть пропонувати стимули для іноземних інвесторів, такі як податкові пільги або спрощені процедури регулювання, щоб спонукати до інвестування. Одним із похідних такого інвестиційного

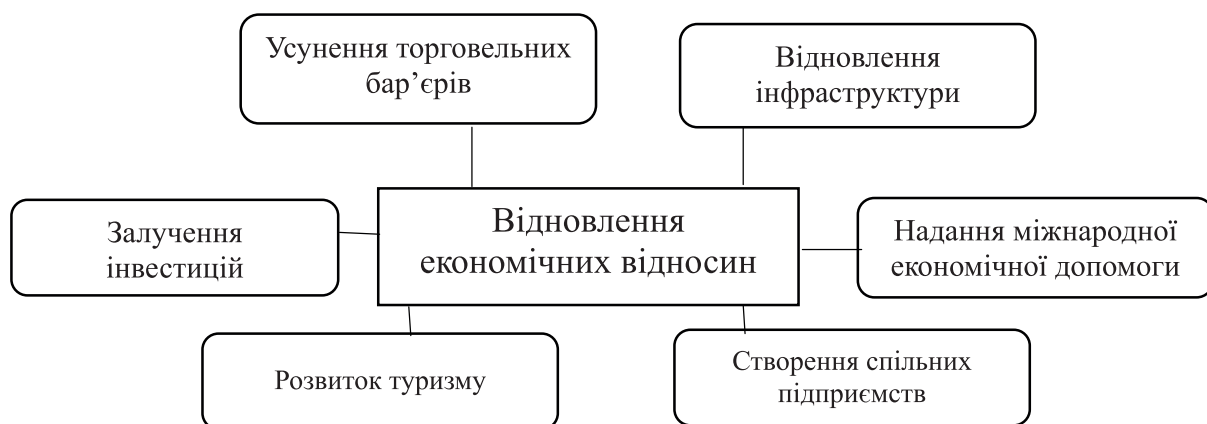

Рис. 1. Шляхи відновлення економічних відносин

співробітництва є спільні підприємства, зокрема партнерство з місцевими компаніями для створення нових бізнесів або інвестування у вже існуючі підприємства. Також ми вважаємо, що важливим джерелом доходів і зайнятості може стати туризм, особливо в регіонах, які постраждали найбільше. Уряди можуть сприяти туризму, інвестуючи в інфраструктуру, популяризуючи визначні місця країни та водночас забезпечуючи безпеку й охорону туристів.

У цілому відновлення економічних відносин після війни вимагає комплексу заходів, які сприятимуть інвестиціям, торгівлі та економічному зростанню. Це складний, але важливий процес, необхідний для побудови стабільного та процвітаючого суспільства. Як точку відліку нами розглянуто важливі події, що відбувалися після Другої світової війни та спрямовувалися на відновлення економіки країн Європи (табл. 1, складено авторами за матеріалами [2]).

Таблиця 1

**Основні події після закінчення Другої світової війни,
спрямовані на відновлення економіки країн Європи і Японії**

Назва, рік	Основні досягнення
Бреттон-Вудська конференція, 1944 р.	Представники 44 країн взяли участь у Бреттон-Вудській конференції для створення нової міжнародної валютної системи. На конференції було прийнято рішення про створення Міжнародного валютного фонду та Світового банку, які надавали фінансову допомогу країнам, що її потребували, і сприяли економічній стабільності та зростанню
Створення ООН, 1945 р.	Організація Об'єднаних Націй була створена для сприяння міжнародній співпраці та запобігання майбутнім війнам. ООН охоплює 193 країни-члени та є форумом для спільної роботи країн над низкою питань, включаючи економічний розвиток
План Маршалла, 1947 р.	Сполучені Штати започаткували план Маршалла, який передбачав економічну допомогу країнам Західної Європи, спрямовану на відновлення їх економік після війни. План передбачав допомогу на суму 13 млрд дол. США та сприяв стимулюванню економічного зростання та торгівлі в регіоні
Створення Європейського співтовариства з вугілля та сталі, 1951 р.	Шість західноєвропейських країн заснували Європейське співтовариство вугілля та сталі, яке створило спільний ринок вугілля та сталі та сприяло розвитку економічного співробітництва й інтеграції в регіоні. Це Співтовариство стало попередником Європейського Союзу, створеного у 1993 році
Укладення Договору безпеки між США та Японією, 1951 р.	Японія та США підписали договір про безпеку, який допоміг відновити економічні відносини між двома країнами. Договір містив положення про надання Сполученими Штатами економічної та військової допомоги Японії, що допомогло підтримати її післявоєнне відновлення

У довоєнний час Китай був важливим торговельним партнером для України. Статистичні дані щодо українсько-китайського економічного співробітництва, обмежені періодом з 2013 по 2021 роки (дані, представлені в публічному доступі Державною службою статистики України), свідчать про те, що динаміка як імпорту з Китаю, так і експорту в цю країну демонструвала тенденції до зростання (рис. 2, за даними [3]).

За зазначений період обсяг експорту українських товарів до Китаю збільшився майже утричі – з 2,7 млрд дол. США на рік до 8 млрд дол. США на рік. Частка китайського експорту в загальному експорті України також зросла з 4,3% до 11,8%. Проте в період 2014–2016 рр. спостерігалось різке зниження рівня експорту, зумовлено російським вторгненням до Криму і Донбасу, а також складною економічною ситуацією в країні. За період 2013–2021 рр. мінімальне значення експорту до Китаю, зафіксоване в 2016 р., становило 1,8 млрд дол. США, або лише 5% загального експорту України того року [3]. За вказаний період максимальний

обсяг експорту товарів до КНР у 2021 р. становив 8 млрд дол. США [3].

Рівень імпорту товарів із Китаю також зріс, хоча дворазового збільшення не спостерігалось. У 2013 р. Україна імпортувала товарів на суму 7,9 млрд дол. США, або 10,3% загального обсягу імпорту [3]. У 2021 р. ця цифра зросла до 11 млрд дол. США, що склало 15,1% загального імпорту і стало найвищим показником імпорту з Китаю за зазначений період [3].

Сучасний стан двосторонніх економічних відносин через війну не відображається на сайті Державної служби статистики України, однак деяка інформація подана на сайті Посольства України в КНР. За статистичними даними України, за період січень – травень 2022 р. двосторонній товарообіг склав 4 млрд дол. США. Зазначимо, що напередодні війни за результатами 2021 р. Китай посів перше місце серед усіх торговельних партнерів України з товарообігом 18,97 млрд дол. США). При цьому експорт товарів із України до Китаю за період січень – травень 2022 р. склав 1,5 млрд дол.

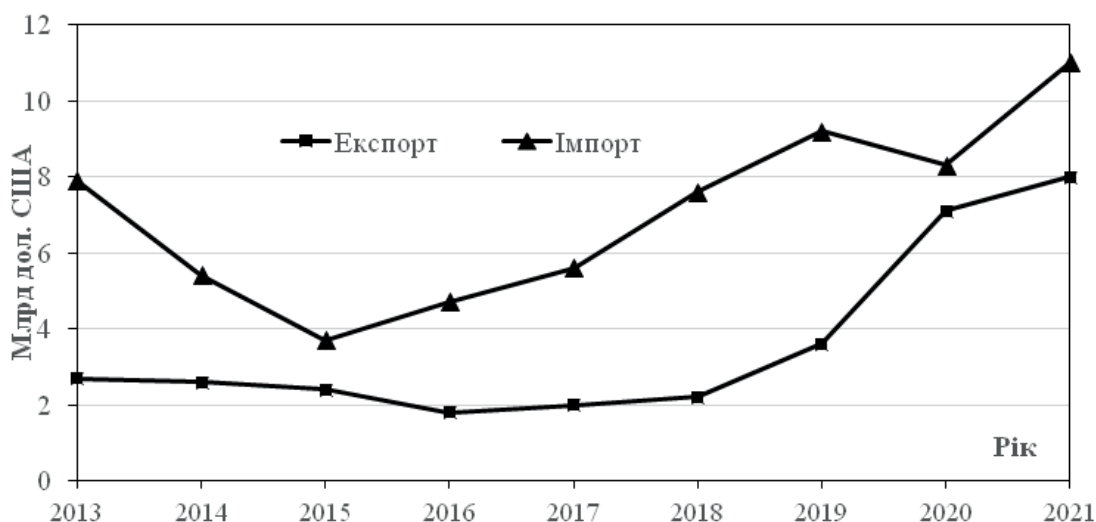

Рис. 2. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України з КНР

США (за 2021 р. – 8,0 млрд дол. США), імпорт китайських товарів в Україну – 2,85 млрд дол. США (відповідно 10,97 млрд дол. США). Сальдо зовнішньої торгівлі товарами для України за цей період було негативним і склало –1,35 млрд дол. США. [1]

У структурі українського експорту до Китаю домінували поставки: руд, шлаків і золи; зернових культур; жирів та олій тваринного або рослинного походження; залишків і відходів харчової промисловості; чорних металів; реакторів ядерних, котлів, машин; деревини і виробів з деревини [3; 4]. У структурі імпорту китайських товарів до України домінували поставки: електричних машин; засобів наземного транспорту, крім залізничного; приладів та апаратів оптичних, фотографічних; пластмас, полімерних матеріалів; взуття; чорних металів; різноманітної хімічної продукції; іграшок; органічних хімічних сполук; меблів; каучуку та гуми; фармацевтичної продукції тощо [5; 6; 7].

За 2021 р. обсяг торгівлі послугами склав 387,2 млн дол. США. Експорт послуг з України до Китаю склав 88,5 млн дол. США (–28,7% до попереднього року), імпорт китайських послуг в Україну – 298,7 млн дол. США (+51,5% відповідно). Негативне сальдо для України за цей період склало –210,2 млн дол. США [1; 3]. У структурі українського експорту послуг до Китаю домінували: ділові послуги; транспортні послуги; послуги, пов'язані з подорожами; послуги з ремонту та технічного обслуговування, не віднесені до інших категорій; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги. У структурі імпорту послуг з Китаю домінували: транспортні послуги; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; роєлі; ділові послуги [7; 8].

За даними Посольства України в КНР, станом на 31.12.2021 р. в економіку України залуче-

но 111 млн дол. США прямих інвестицій з Китаю (з початку року цей показник збільшився на 36,6 млн дол. США). Головним чином китайські інвестиції вкладені в такі галузі: промисловість; професійна, наукова та технічна діяльність; сільське, лісове та рибне господарства; оптова та роздрібна торгівля, ремонт транспортних засобів; операції з нерухомим майном; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; будівництво тощо [1].

Разом із тим варто підкреслити, що всі приведені статистичні дані щодо двосторонніх торговельно-економічних відносин між Україною та КНР належать до довоєнного періоду. Подальші пошуки статистичних взаємозалежностей спробуємо проводити скрізь призму економічних відносин ЄС з КНР, що займають важливе місце у світовій економіці. Можливість цього зумовлена тим, що Україна інтегрується до Європейського Союзу, а отже, у перспективі українсько-китайські відносини певною мірою визначатимуться загальною економічною політикою ЄС щодо КНР. Обидва регіони є провідними гравцями у світовій торгівлі та інвестиціях, тому розвиток відносин між ними має великий потенціал для спільного економічного зростання. ЄС і Китай уклали угоду про торгівлю, яка набула чинності в 1975 році. З тих пір торговельний обмін між цими регіонами значно зріс і наразі становить понад 600 млрд євро на рік. ЄС є найбільшим торговельним партнером Китаю, який, своєю чергою, є другим за важливістю партнером для ЄС після США [9].

Період двосторонньої торгівлі товарами 2012–2022 рр. характеризується значною перевагою імпорту над експортом (рис. 3, за даними [10]).

Мета регресійного моделювання – показати значущість і перспективність подальшого розвитку українсько-китайських економічних відносин. Вибір лінійного рівняння тренда зумовлений

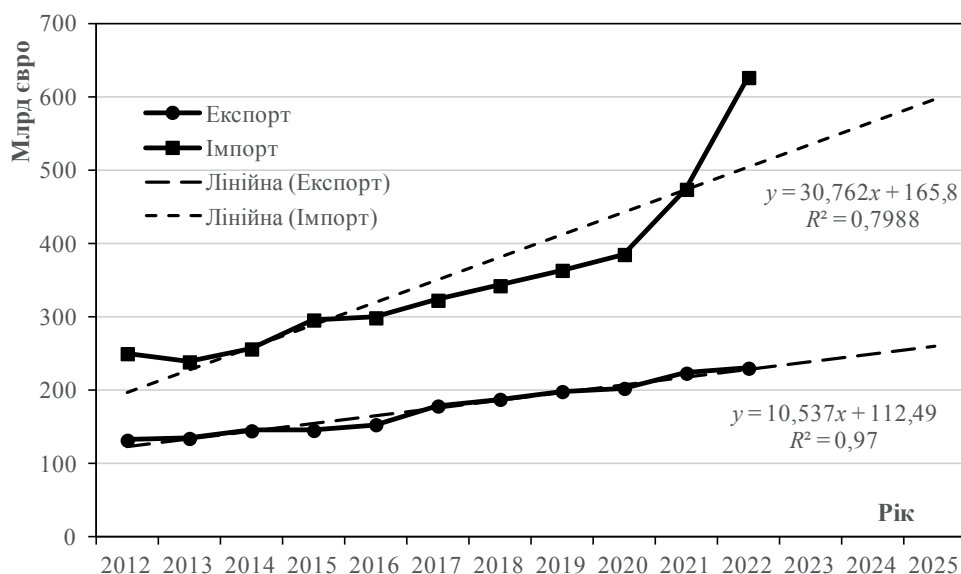

Рис. 3. Динаміка та прогноз зовнішньої торгівлі товарами ЄС із КНР

допустимими статистичними характеристиками коефіцієнтів апроксимації: високе значення коефіцієнта детермінації свідчить про гарну якість моделі.

Експорт ЄС до Китаю охоплює широкий спектр товарів – машини, обладнання, транспортні засоби, літаки, хімікати, фармацевтичні препарати та сільськогосподарську продукцію. Деякі європейські країни, такі як Німеччина, Франція та Нідерланди, традиційно є великими експортерами до Китаю. У 2022 році більше 28% експорту ЄС до Китаю склали машини та обладнання, тоді як у складі імпорту з Китаю ці товари становили 42% [9; 10]. До ключових категорій продуктів, які країни ЄС зазвичай імпортують з Китаю, належать [10]:

- електроніка та електричне обладнання. Ця категорія охоплює різноманітні предмети, такі як смартфони, комп'ютери, телевізори, аудіообладнання, електронні компоненти та побутова техніка;

- машини та обладнання. До цієї категорії належать промислові машини, обладнання для виробництва електроенергії, двигуни, насоси, турбіни, різні типи механічного й електричного обладнання, що використовується у виробничих процесах;

- текстиль та одяг. Для ринку ЄС Китай є значним джерелом продукції цієї категорії, що охоплює одяг, взуття, текстиль, тканини й аксесуари;

- меблі та домашній декор: Китай є великим експортером меблів та предметів домашнього декору, включаючи стільці, столи, дивани, ліжка, освітлювальні прилади, декоративні елементи та кухонний посуд;

- іграшки та ігри. Китай добре відомий своїм виробництвом іграшок та ігор, він поставляє ши-

рокий спектр товарів, таких як ляльки, фігурки, головоломки, настільні ігри й електронні іграшки;

- автомобільні деталі та транспортні засоби.

Китай є важливим джерелом автомобільних деталей та компонентів для автомобільної промисловості ЄС. Крім того, Китай експортує невелику кількість транспортних засобів на ринок ЄС;

- пластмасові та гумові вироби. Ця категорія охоплює різноманітні пластмасові та гумові вироби, як-от пакувальні матеріали, пластикові вироби, гумові шини, камери та шланги;

- хімічна та фармацевтична продукція. Китай постачає різноманітну хімічну продукцію, включаючи органічні та неорганічні хімікати, барвники, фармацевтичні та медичні продукти.

Важливо зазначити, що цей список не є вичерпним і ЄС також імпортує з Китаю широкий спектр інших товарів. Конкретні категорії продукції та їх обсяги можуть відрізнятися за країнами-членами ЄС залежно від їхніх промислових потреб, уподобань споживачів і торгової спеціалізації.

ЄС також висуває вимоги щодо рівних умов конкуренції для європейських та китайських компаній, зокрема щодо забезпечення прозорих і справедливих умов у питаннях державних закупівель, недопущення державної підтримки вітчизняних компаній, яка викривляє конкуренцію, та боротьбу з дискримінацією іноземних компаній. Нарощування інвестиційного співробітництва також є важливим напрямом у відносинах між ЄС та Китаєм. Євросоюз став найбільшим інвестором у Китаї, вклавши понад 140 млрд євро у китайську економіку. Водночас Китай також став значним інвестором в ЄС, зокрема у секторах енергетики, транспорту та інфраструктури [9].

Однією з проблем двосторонніх відносин є торговельний дисбаланс між регіонами, оскільки

ки ЄС імпортує значно більше товарів з Китаю, ніж експортує. Це викликає незадоволення серед деяких європейських країн, особливо тих, які знають найбільшого впливу від конкуренції з боку китайських товарів. Ще одним ключовим питанням є проблеми з інтелектуальною власністю. ЄС стверджує, що Китай здійснює недобросовісну конкуренцію та порушує права інтелектуальної власності, зокрема шляхом копіювання товарів і технологій. Це створює серйозні труднощі для європейських компаній, що працюють на китайському ринку [11, с. 192]. Крім того, ЄС висуває вимоги щодо виконання китайськими підприємствами стандартів у сферах праці, охорони навколишнього середовища та прав людини. Виконання цих стандартів є важливим для забезпечення справедливих і стійких торговельних відносин. Усі ці

питання відображають складну природу відносин між ЄС та Китаєм, однак їхнє вирішення є необхідним для забезпечення сталого розвитку обох сторін.

Для виявлення впливу на двосторонні торговельні відносини між ЄС та КНР відстані між країнами, їх ВВП і чисельності населення авторами запропоновано використання гравітаційної моделі. Ця модель базується на теорії гравітації, яка використовується для опису взаємодії між фізичними об'єктами (такими як планети). У контексті торгівлі модель гравітації використовується для опису того, як економічні характеристики країн та відстань між ними впливають на обсяги торгівлі [12, с. 14].

Оцінювану модель в натуральних логарифмах можна записати так:

$$\ln(T_{ij}) = \beta_0 + \beta_1 \ln(GDP_i) + \beta_2 \ln(GDP_j) + \beta_3 \ln(Pop_i) + \beta_4 \ln(Pop_j) - \beta_5 \ln(D_{ij}) + \varepsilon_{ij}, \quad (1)$$

де T_{ij} – двосторонній торговельний потік між країнами i (ЄС) і j (Китай); GDP – валовий внутрішній продукт; Pop – чисельність населення; D_{ij} – відстань між країнами (Роттердам – Шанхай); ε_{ij} – похибка.

Модель оцінена за методом найменших квадратів з використанням оцінки максимальної правдоподібності Пуассона (PPML) у статистичному пакеті EViews 8. Результати регресійної статистики наведено в табл. 2 (розраховано авторами). Перед статичною оцінкою всі фактори моделі

були перевірені на стаціонарність і, за потреби, взяті у перших різницях.

Розрахункові коефіцієнти мають таке тлумачення:

1. Константа представляє рівень двосторонньої торгівлі між ЄС і Китаєм, коли всі інші змінні дорівнюють нулю. Вона є негативною, статистично значущою і вказує на наявність інших факторів, крім включених у модель, які зменшують торгові потоки між ЄС та Китаєм.

Таблиця 2

Регресійна статистика оцінки гравітаційної моделі

Змінна	Коефіцієнт	Похибка	<i>t</i> -статистика	<i>P</i> -значення
Константа	-11,416	0,938	-12,157	0,000
$\ln(GDP_i)$	1,175	0,043	27,462	0,000
$\ln(GDP_j)$	1,164	0,045	25,808	0,000
$\ln(Pop_i)$	0,202	0,063	3,202	0,001
$\ln(Pop_j)$	0,070	0,069	1,020	0,308
$\ln(D_{ij})$	-1,054	0,081	-13,048	0,000

2. Коефіцієнти при $\ln(GDP_i)$ та $\ln(GDP_j)$ є позитивними та значущими, а отже, зростання ВВП як у ЄС, так і в Китаї зумовлює вищі торговельні потоки між ними. Коефіцієнти показують, що збільшення ВВП ЄС чи Китаю на 1% за інших рівних умов супроводжується збільшенням двосторонньої торгівлі на 1,175% та на 1,164% відповідно.

3. Коефіцієнт при $\ln(Pop_i)$ є позитивним і значущим, тобто більша чисельність населення в ЄС пов'язана з більшими торговельними потоками між ЄС і Китаєм, а саме: збільшення населення ЄС на 1% приводить до збільшення двосторонньої торгівлі на 0,202%.

4. Коефіцієнт при $\ln(Pop_j)$ позитивний, але статистично незначущий. Це вказує на те, що чисельність населення Китаю не є значущим фактором у двосторонній торгівлі між ЄС і Китаєм.

5. Коефіцієнт при $\ln(D_{ij})$ є негативним і значущим, а отже, більша відстань зменшує двосторонні торговельні потоки між ними. Коефіцієнт означає, що 1% збільшення відстані між торговельно-логістичними центрами зменшує товарообіг на 1,05%. Отже, Україна має шанси в післявоєнний час стати центром прийняття китайських вантажів для ЄС. Це стане позитивним чинником зростання товарообігу між Євросоюзом і КНР і прискорить за-

лучення нашої країни до глобальних торговельних ланцюжків [13].

Результати регресійного аналізу показують, що відкритість торгівлі (про що свідчать інтенсивно зростаючі обсяги двосторонньої торгівлі), а отже, розмір економіки й географічна відстань є визначальними факторами двосторонніх торговельних відносин. Так, збільшення розміру ВВП обох сторін приводить до зростання двосторонньої торгівлі.

Висновки. У дослідженні нами отримано такі результати. Процес післявоєнного відновлення економіки є повільним та великою мірою залежить від іноземної фінансової допомоги. Так, для Європи потужним тригером економічного відновлення став план Маршалла.

У статті розглянуто динаміку торговельно-економічних відносин між Україною та Китаєм за період 2013–2021 рр. За цей період обсяг експорту українських товарів до Китаю збільшився з 2,7 млрд дол. США до 8 млрд дол. США, а частка китайського експорту в загальному експорті України зросла з 4,3% до 11,8%. Проте внаслідок російського вторгнення в Крим і Донбас, а також через складну економічну ситуацію в країні в 2014–2016 рр. спостерігалось різке зниження експорту. Домінуючими категоріями товарів українського експорту до Китаю були руда, зернові культури, жири, метали.

Через відсутність офіційної статистики в 2022 р. та з огляду на стратегічну мету України – вступ до ЄС нами запропоновано розгляд майбутніх українсько-китайських відносин крізь призму торговельних відносин ЄС – КНР. ЄС є важливим експортером до Китаю, постачальником широкого спектра товарів, включаючи машини, обладнання, транспортні засоби, хімікати, фармацевтичні препарати та сільськогосподарську продукцію. Деякі країни ЄС, такі як Німеччина, Франція та Нідерланди, є традиційними великими експортерами до Китаю.

Категорії товарів, які ЄС зазвичай імпортує з Китаю, – це електроніка та електричне обладнання, машини й обладнання, текстиль та одяг, меблі та домашній декор, іграшки й ігри, автомобільні деталі та транспортні засоби, пластмасові та гумові вироби, а також хімічна і фармацевтична продукція.

Водночас між ЄС та Китаєм має місце торговельний дисбаланс: ЄС імпортує більше товарів з Китаю, ніж експортує. Це викликає незадоволення серед деяких європейських країн, особливо тих, виробники яких стикаються зі значною конкуренцією з боку китайських товарів. Тому ЄС вимагає більшого доступу європейських компаній до китайського ринку. Проблеми з інтелектуальною власністю є одними з ключових у відносинах між ЄС та Китаєм. Євросоюз вказує на недобросовісну конкуренцію та порушення прав інтелектуальної власності з боку КНР, що створює труднощі для європейських компаній, які працюють на Китай. Проблеми з правами людини, зокрема щодо етнічних меншин і обмежень у демократичних свободах, також спричиняють напруження у відносинах між двома регіонами. Крім того, проблемним для ЄС є вплив ініціативи “Один пояс, один шлях” (Belt and Road Initiative, BRI) на відносини між ЄС та Китаєм. Особливо це стосується стратегічних наслідків та можливих дипломатичних проблем. ЄС намагається протистояти цій ініціативі шляхом просування власної стратегії підключення, але стикається з викликами конкуренції з боку BRI.

Україна має можливості стати центром ЄС для китайських вантажів, що позитивно впливатиме на торговельні потоки між ЄС та Китаєм, особливо з огляду на географічне розташування та потенціал.

Напрями подальших досліджень. Налагодження міцних двосторонніх відносин з КНР після української Перемоги вимагатимуть від українського уряду низки заходів, спрямованих на відновлення двостороннього товарообігу, а саме: лібералізації митних обмежень; підготовки та реалізації інвестиційних проєктів; створення спільних підприємств для відновлення українського господарства; активізації туризму тощо. Це потребуватиме розробки науково обґрунтованої методологічної бази від українських вчених-економістів. Серед напрямів подальших досліджень авторів зазначимо також компаративний аналіз економічних відносин з КНР країн Східної Європи (Польщі, Угорщини, Чехії), а саме: як відбувалась трансформація цих відносин у рамках їх європейської інтеграції.

Список використаних джерел

1. Посольство України в Китайській Народній Республіці. Офіційний портал. Торгівля та інвестиції. 16.05.2022. URL: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/186-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem/torgivlya-ta-investiciyi> (дата звернення: 10.04.2023).
2. Maier Ch. S., Bischof G. The Marshall Plan and Germany: West German Development within the Framework of the European Recovery Program. New York / Oxford, 1991. P. 237–278.
3. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. 2013–2023 рр. Офіційний вебсайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/ztt/arh_ztt2022.html (дата звернення: 23.04.2023).

4. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай: дискусійна записка / Гончарук А. З. та ін. Київ: Інститут світової політики, 2016. 68 с. URL: <https://glavcom.ua/pub/pdf/49/4935/auditukrchi.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).
5. Трофимчук А. П. Перспективи приєднання України до проекту “Один пояс, один шлях”. *Міжнародні відносини, серія “Економічні науки”*. 2016. № 9. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/174
6. Ёньчао Л., Пекна Т., Вей С. Прямі інвестиції китайських підприємств в Україну. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8 (134). С. 413–418. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_8_50
7. Кіпсар І. А. Діяльність спільної українсько-китайської комісії з науково-технічного співробітництва як фактор оптимізації сучасних двосторонніх відносин України і КНР. *Східний світ*. 2007. № 4. С. 53–56. URL: <https://worldforient.wixsite.com/journal/untitled-c1zlp>
8. Україна та Китай підписали договір про дружбу і співробітництво та низку інших документів. *Інформаційний портал “РБК-Україна”*. 05.12.2013. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/mezhdu-ukrainoy-i-kitaem-segodnya-byli-podpisany-tri-memoranduma--05122013123500> (дата звернення: 23.04.2023).
9. WTO Stats portal. URL: <https://stats.wto.org/> (дата звернення: 01.05.2023).
10. European Union, Trade in goods with China. European Commission. 19.04.2023. URL: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_china_en.pdf (дата звернення: 10.04.2023).
11. Україна – Китай – 25 років співробітництва: результати та перспективи. “Один пояс, один шлях”: монографія / кер. авт. кол., наук. ред. О. М.Олійник. Київ: ДУ “Інститут всесвітньої історії НАН України”, 2018. 392 с. URL: <https://ivinas.gov.ua/publikatsiji/novi-vydannia-institutu/ukraina-kytai-258786887.html>
12. Голюков А. П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів: навч. посіб. 2-ге вид. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. 144 с.
13. Україна – Китай. Від житниці до стратегічного співробітництва. Інформаційно-аналітичний портал “Хвиля”. 04.09.2016. URL: <https://hvylya.net/uk/analytics/106863-ukrayina-kitay-vid-zhitnitsi-do-strategichnogo-spivrobitnitstva> (дата звернення: 10.04.2023).

References

1. Torhivlia ta investytsii [Trade and investment]. (2022). Posolstvo Ukrainy v Kitaiskii Narodnii Respublitsi. Ofitsiyni portal. china.mfa.gov.ua. Retrieved April 10, 2023 from <https://china.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/186-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem> [in Ukrainian].
2. Maier, Ch. S., & Bischof, G. (1991). *The Marshall Plan and Germany: West German Development within the Framework of the European Recovery Program*. New York / Oxford, 237–278.
3. Neohrafichna struktura zovnishnoi torgivli tovaramy u 2013–2021 rr. [Geographical structure of international trade in goods]. Ofitsiyni vebсайт Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. www.ukrstat.gov.ua. Retrieved April 23, 2023 from https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/ztt/arh_ztt2022.html [in Ukrainian].
4. Honcharuk, A. Z., Hobova, Ye. V., Kiktenko, V. O., Koval, O. A., & Koshovyi, S. A. (2016). *Audit zovnishnoi polityky: Ukraina-Kytai: dyskusiina zapyska [Audit of Foreign Policy: Ukraine-China: Discussion Paper]*. Kyiv: Institute of World Politics. Retrieved May 10, 2023 from <https://glavcom.ua/pub/pdf/49/4935/auditukrchi.pdf> [in Ukrainian].
5. Trofymchuk, A. P. (2016). Perspektyvy pryiednannia Ukrainy do proektu “Odyn poias, odyn shliakh” [Prospects for Ukraine joining the “Belt and Road Initiative”]. *Mizhnarodni vidnosyny, seriya “Ekonomiczni nauky” – International Relations, Part “Economic Sciences”*, 9. Retrieved from http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/174 [in Ukrainian].
6. Yanzhao, Lv., Pekna, T. V., & Wei, S. (2012). Priami investytsii kyitayskykh pidpriemstv v Ukrainu [Direct investments of Chinese enterprises into Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual Problems of Economics*, 8 (134), 413–418. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_8_50 [in Ukrainian].
7. Kiptsar, I. A. (2018). Diialnist spilnoi ukrainsko-kytayskoi komisii z naukovo-tekhnichnoho spivrobitnytstva yak faktor optymizatsii suchasnykh dvostoronnikh vidnosyn Ukrainy i KNR. [The activities of the joint Ukrainian-Chinese commission on scientific and technical cooperation as a factor in the optimization of modern bilateral relations between Ukraine and the People's Republic of China]. *Shhidnyi svet – The World of the Orient*, 4, 53–56. Retrieved from <https://worldforient.wixsite.com/journal/untitled-c1zlp> [in Ukrainian].
8. Ukraina ta Kytai pidpysaly dohovir pro druzhbu i spivrobitnytstvo ta nyzku inshykh dokumentiv. [Ukraine and China signed an agreement on friendship and cooperation and a number of other documents].

(2013). *www.rbc.ua*. Retrieved April 23, 2023 from <https://www.rbc.ua/ukr/news/mezhdu-ukrainoy-ikitaem-segodnya-byli-podpisany-tri-memoranduma--05122013123500> [in Ukrainian].

9. WTO Stats portal. *World Trade Organization*. Retrieved May 01, 2023 from <https://stats.wto.org/>

10. European Union, Trade in goods with China. (2023). *European Commission*. Retrieved April 10, 2023 from <https://ec.europa.eu/eurostat>

11. Oliinyk, O. M. (Ed). (2018). *Ukraina – Kytay – 25 rokiv spivrobitnytstva: rezultaty ta perspektyvy. “Odyn poiās, odyń shlyakh” [Ukraine – China – 25 years of cooperation: results and prospects. “One belt, one road”]*. Kyiv: DU “Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy”. Retrieved from <https://ivinas.gov.ua/publikatsiji/novi-vydannia-instytutu/ukraina-kytai-258786887.html> [in Ukrainian].

12. Holikov, A. P. (2006). *Ekonomiko-matematychne modeliuvannia svitohospodarskykh protsesiv [Economic and mathematical modeling of global economic processes]*. (2nd ed.). Kharkiv: KNU imeni V. N. Karazina [in Ukrainian].

13. Ukraina – Kytai. Vid zhytnytsi do stratehichnoho spivrobitnytstva [Ukraine – China. From the granary to strategic cooperation]. (2016). *Hvylya*. Retrieved April 10, 2023 from <http://hvylya.net/analytics/economics/ukrayina-kitay-vid-zhitnitsi-dostrategichnogo-spivrobitnytstva.html> [in Ukrainian].

I. O. Davydova,

DSc in Economics, Professor,

Head of the Department,

E-mail: i.davydova@khai.edu

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6411-1461>;

A. V. Artyomova,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department,

E-mail: a.artiomova@khai.edu

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6761-2066>;

I. S. Uvarova,

PhD in Economics,

Associate Professor of the Department,

E-mail: i.s.uvarova@khai.edu

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6808-8449>;

Department of Economics, Marketing,

and International Economic Relations,

Kharkiv National Aerospace University

named after M. E. Zhukovsky “KhAI”

Ukrainian-Chinese Economic Relations in the Context of EU-China Relations: Prospects for Post-War Development

This research provides a comprehensive analysis of Ukrainian-Chinese economic relations, focusing on the prospects for post-war development. It examines the process of post-war recovery in 1945 in Europe, emphasizing the significant role played by the Marshall Plan in stimulating economic revival.

The study also investigates the dynamics of trade and economic relations between Ukraine and China from 2013 to 2021, analyzing trends in exports and the impact of external factors. During this period, there were notable developments in bilateral trade, reflecting the growing economic ties between the two nations. Ukrainian exports to China witnessed a steady increase, driven by the demand for agricultural products, metals, and other raw materials. Similarly, the share of Chinese exports in Ukraine's overall trade portfolio expanded, indicating a strengthening trade relationship. Additionally, it explores the trade relationship between the European Union (EU) and China and identifies opportunities for Ukraine to become a strategic trade hub. The article contributes to the understanding of Ukrainian-Chinese economic cooperation, highlights challenges faced, and provides insights into potential pathways for future development.

Due to the lack of official statistics in 2022 and considering the strategic goal of EU accession, we propose to examine the future Ukrainian-Chinese relations through the prism of EU-China trade relations. The EU is a significant exporter to China, supplying a wide range of goods, including machinery, equipment, vehicles, chemicals, pharmaceuticals, and agricultural products. Some EU countries, such as Germany, France, and the Netherlands, are traditional major exporters to China.

The results of regression analysis using the gravity model indicate that the size of the economy, geographical distance, and trade openness are important factors influencing bilateral trade flows between the EU and China. The growth of the GDP of the EU and China contributes to the increase in trade volumes between them.

However, there are issues such as trade imbalance, human rights compliance, and the impact of the “Belt and Road Initiative” on EU-China relations.

Key words: *post-war development, bilateral economic relations, Ukraine, EU, China, export, import, trade balance, trade structure, gravity model.*

Бібліографічний опис для цитування:

Давидова І. О., Артьомова А. В., Уварова І. С. Українсько-китайські економічні відносини в контексті відносин ЄС – КНР: перспективи післявоєнного розвитку. *Статистика України*. 2023. № 2. С. 21–30. Doi: 10.31767/su.2(101)2023.02.03

Bibliographic description for quoting:

Davydova, I. O., Artyomova, A. V., Uvarova, I. S. (2023). Ukrainsko-kytaiski ekonomichni vidnosyny v konteksti vidnosyn YeS-KNR: perspektyvy pisliavoiennoho rozvytku [Ukrainian-Chinese Economic Relations in the Context of EU-China Relations: Prospects for Post-War Development]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 2, 21–30. Doi: 10.31767/su.2(101)2023.02.03 [in Ukrainian].